

Riitta Työläjärvi/lk

1.6.2017

1(5)

Eduskunnan valtiovarainvaliokunta

HE 47/2017 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä valtiontalouden tarkastusvirastosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Toimihenkilökeskusjärjestö STTK kiittää kutsusta tähän kuulemistilaisuuteen. Käsiteltävä asiakokonaisuus on poikkeuksellisen laaja ja merkityksellinen sekä eri henkilöstöryhmien, asiakkaiden että veronmaksajien ja rahoituksen kestävyuden näkökulmasta. STTK nostaa tässä yhteydessä esille ainoastaan joitakin erityisen merkittäviä tai potentiaalisia ongelmia sisältäviä asiakohtia ja painottaa verojalanjälkeen liittyviä näkökulmia.

STTK suhtautuu **myönteisesti sote-uudistukseen ja valinnanvapauden hallittuun lisäämiseen maltillisella aikataulutuksella**. Kuitenkin nyt luonnosteltuihin massiivisiin lakipaketteihin sisältyy **merkittäviä riskejä veronmaksajien, asiakkaiden ja henkilöstön näkökulmasta**. Kaavaillut muutokset ovat suuria ja monimutkaisia, jolloin niiden yhteisvaikutukset ja kokonaisuuden toimivuus käytännössä ovat vaikeasti arvioitavissa. STTK kannattaa sitä tavoitetta, **ettei sote-uudistuksen seurauksena kiristetä ansioverotusta**. Osaltaan myös yhteisöverotuksen ja pääomaverotuksen säilyttäminen vähintään nykytasolla turvaavat riittävää veropohjaa sote-palvelujen ja muiden maakuntien tehtävien rahoittamiseksi.

STTK tukee **vaikutuksien arviointia pilotoinnin kautta**, mutta jo käynnistyneet tai käynnistymässä olevat pilotit eivät riittävällä tavalla kuvaa muutoksen kokonaisuutta. Yksi pilotti tutkii kerrallaan vain joitakin komponentteja kokonaisuudesta, jolloin riittävää tietopohjaa uudistuksen kokonaisvaikutuksista on vaikea saavuttaa edes pilotoinneillakaan. Myös tarvittavat tietojärjestelmät ja kerättävät tietosisällöt määrittelyineen ovat erittäin mittavia, jotta asiakkaiden valinnat voisivat perustua tietoon ja faktoihin eikä mielikuviin ja luuloihin. **Tietojärjestelmiä ja faktapankkeja ei ehditä saada ajoissa valmiiksi**, jos valinnanvapausmallit käynnistyvät tammikuussa (tai myöhemminkään) vuonna 2019. Toisaalta juuri valinnanvapauden käynnistymisen vaihe on merkittävä ja tulee vaikuttamaan asiakasvalintoihin pidemmälläkin tähtäimellä, eli valinnanvapauden käynnistäminen raakileena potentoi riskejä. **Asiakkaiden tekemät valinnat taas luonnollisesti tulevat vaikuttamaan eri toimijoiden saamiin markkinaosuuksiin, katteisiin ja verojalanjälkeen**.

Riitta Työläjärvi/lk

1.6.2017

2(5)

Alkuperäisissä sote-suunnitelmissa **horisontaalinen ja vertikaalinen integraatio** olivat keskeisiä työvälaineitä sekä palvelujen laadun parantamiseksi että tavoiteltujen säästöjen (tai kustannusnousun taittamisen) saavuttamiseksi. Hajautuneessa, jopa pirstaleisessa monituottajamallissa integraatio ja siitä saatavat kustannussäästöt tuskin toteutuvat. Säästöt voidaan saavuttaa valtiovarainministeriön kaavailemalla tiukalla budjettikurilla. Tämä taas todennäköisesti johtaa **asiakasmaksujen nousuun** (nyt jo kansainvälisesti vertaillen korkeita), julkista rahoitusta saavan palveluvalikoiman merkittäväänkin supistumiseen, tai molempiin. Kohoavat asiakasmaksut vaikeuttavat eniten moniongelmaisten sekä sosioekonomiselta asemaltaan heikoimpien asiakasryhmien asemaa. Osa asiakkaista tulee täydentämään palvelujaan täysin **yksityisin varoin ja/tai yksityisten vakuutuksien turvin**. Näin väestön palvelutarpeen mukainen yhdenvertaisuus ja tasa-arvo sote-palvelujen asiakkaina ei parantuisi kuten tavoitteena on, vaan ikävä kyllä heikentyisi nykyisestä.

STTK on huolestunut **maakuntarahoituksen yleiskatteellisuudesta** ja siitä, pystytäänkö riittävä ja oikeudenmukainen rahoitus sote-palveluille ja eri asiakasryhmille turvaamaan kaikissa tilanteissa yleiskatteellisen rahoitusmallin keinoin ilman kohdennettua rahoitusta.

Myös **HyTe-rahoituksen vähäinen osuus** saattaa vaikeuttaa riittävää resurssointia näihin priorisoitaviin ennaltaehkäiseviin toimiin, sekä hyvien yhteistyömallien syntymistä kuntien kanssa. HyTe-rahoitusosuuden kasvattamista tulisikin vielä harkita.

Uudessa toimintaympäristössä on tärkeitä varmistaa palvelujen riittävä seuranta, ohjaus ja valvonta. Sinänsä kannatettava omavalvonnan vahvistaminen ei ole sellaisenaan läheskään riittävää. Seuranta, ohjaus ja valvonta tarvitsevat riittävän resurssoinnin maakuntiin ja uuteen lupa- ja valvontavirasto Luovaan. Tällä hetkellä vaikuttaa siltä, että **sekä muutosprosessien edellyttämä rahoitustarve, että tulevaisuudessa seurannan, ohjauksen ja valvonnan edellyttämä rahoitustarve ovat aliarvioituja**.

Jos tavoitteena on, ettei verotusta kiristetä eikä asiakasmaksuja nosteta, on erityisesti satsattava **palvelukokonaisuuksien integraation parantamiseen sekä kustannushallintaan työn organisointia, työnjakoa ja digipalveluja kehittämällä**.

Tässä tärkeitä on, että sote-alan AMK-koulutetut sekä toiseen asteen koulutuksen saaneet henkilöstöryhmät voivat käyttää koko osaamispotentiaalinsa potilaiden ja asiakkaiden parhaaksi. STTK näkee suurena riskinä sen, että kustannuskehityksen hallinta ja integraatio vaarantuvat palvelukokonaisuuksien pirstoutuessa yhtiöittämisvelvoitteen ja luonnostellun monimutkaisen valinnanvapausmallin myötä.

STTK on esittänyt, että valinnanvapausmallin toimeenpanossa otetaan aikalisä ja edetään askel kerrallaan hallitusohjelman kirjauksien mukaisesti. Nyt luonnosteltu valinnanvapausmalli vaikeuttaisi myös alan pk-sektorin toimintaa ja saattaisi aiheuttaa **konkurssseja ja pienyrittäjyden vähentymistä**. Sote-alalla jo käynnissä olevassa rakennemuutoksessa muutamat suurimmat toimijat ostavat pk-toimijoita ulos toimialalta. Voidaankin ennakoida, että ainoita varmoja voittajia uudistuksessa ovat nykyiset suuret yksityiset toimijat. On myös syytä huomioida, ettei meillä ole olemassa sote-sektorin erityispiirteet huomioivaa säätelyä konkurssitilanteita varten.

STTK esittää yhtiöittämisvelvoitteen poistamista suoran valinnan ja asiakassetelien piirissä olevien palvelujen osalta. Yhtiöittämisvelvoite pirstoisi jo olemassa olevat, tai pitkälle kehitellyt alueelliset integroidut palvelumallit, jotka mahdollistavat sote-kustannuskehityksen hallinnan ja verotuksen säilyttämisen nykytasolla. Samoin yhtiöittämisvelvoite hajottaisi nykyisiä erikoissairaanhoidon palvelukokonaisuuksia sekä saattaisi vaikeuttaa päivystyksen ja vaikeahoitoisimman potilasryhmän palveluja.

Yhtiöittämisvelvoite aiheuttaa myös merkittäviä riskejä henkilöstön asemaan, koska yhtiömuotoiset palvelutuottajat saattavat pyrkiä minimoimaan kustannuksia nimenomaan henkilöstömenoista. Tästä on jo näyttöä muista Pohjoismaista.

On oletettavaa, että laajamittainen **yhtiöittäminen lisää ns. epätyypillisten työsuhteiden määrää.** Lisäksi **työttömyys saattaa kasvaa** merkittävästi, sillä jo tällä hetkellä on valitettavan usein nähtävissä, että yhteistoimintamenettelyt henkilöstön vähentämiseksi alkavat välittömästi uuden, isomman työnantajan aloittaessa. Tämä luonnollisesti aiheuttaisi **lisäpainetta julkisen talouden kestävyydelle.** Vakituisen työsuhteen puuttuessa osalla koulutettua hoitohenkilöstöä saattaa tulevaisuudessa olla vaikeuksia esimerkiksi asuntolainan tai kulutusluoton saamisessa.

STTK on myös huolissaan tulevasta ”työehtosopimusshoppailusta”. Todennäköistä on, että yhtiömuotoiset työnantajat haluavat valita sellaisia työehtosopimuksia, joilla henkilöstön etuja heikennetään, mikä johtaa myös myöhemmin eläke-etuuksien heikentymiseen. **Henkilöstön työehtojen ja ansioiden heikentyminen vaikuttaisi haitallisesti verokertymään ja kulutuskysyntään.** Sote-työstä saatavat tulot tulee verottaa ansiotuloina.

Henkilöstölle on turvattava siirtyminen liikkeenluovutuksena kaikissa tilanteissa, jotka tosiasiallisesti johtuvat sote-maku-uudistuksesta. Siirtymäaika 31.12.2020 saakka on liian lyhyt. Kaikki siirtymiset, jotka johtuvat uudistuksesta, tulisi katsoa **liikkeenluovutuksiksi ilman määräaikaa.** Tai, mikäli tämä ei ole mahdollista, niin aikaa pitäisi jatkaa ainakin viiteen vuoteen. **Valtiolta ja mahdollisesti myös Kelalta siirtyvien osalta on noudatettava**

Riitta Työläjärvi/lk

1.6.2017

4(5)

samoja periaatteita kuin kunnista sote-palveluihin tai tukipalveluihin siirtyvien osalta. Kaikkien henkilöstöryhmien, myös valtiolta siirtyvien, tulee myös voida osallistua aktiivisesti muutoksien aikaisiin yhteistoimintaprosesseihin.

Eläkekysymyksiä valmistellaan erillisessä työryhmässä. Uudistuksessa on tärkeää järjestää eläkevastuut niin, että Kevassa vakuuttaminen on neutraalia suhteessa Tyel-vakuuttamiseen.

Mikäli kuitenkin tulevassa palvelukokonaisuudessa sote-yritykset tulevat julkista rahoitusta käyttämään, tarvitaan **laajapohjainen yhteiskuntavastuun lainsäädäntö. Tähän ei riitä se, että varmistetaan esimerkiksi tilinpäätöstietojen tai joidenkin hoitotilastojen julkisuus. Finnwatch on tehnyt hyvää analyysiä ja ehdotuksia julkisen maakohtaisen raportoinnin parantamiseksi.** On myös syytä huomioida, että monet palveluntuottajat itse ovat kannattaneet Finnwatchin esityksiä verovastuullisuuden lisäämiseksi. STTK vielä täydentäisi heidän ehdotuksiaan henkilöstön osalta. Henkilöstön aseman läpinäkyvyyttä lisäisi mm. raportointivelvollisuus henkilöstöryhmittäin sekä henkilörakenteessa tapahtuneiden muutoksien osalta. Samalla tulisi raportoida myös eri tehtävissä ammatinharjoittajina tai alihankkijoina toimineiden määrät.

Yhteiskuntavastuun lainsäädännön tulisi varmistaa kaikissa tilanteissa **yritysten verojen maksu Suomeen suomalaisia sote-palveluja tuottaessa, sekä tämän työn tekeminen Suomessa täällä asuvilla ammattilaisilla**, jolloin ansiotulojen verot maksetaan Suomelle. Tiedossa on, että yrityksillä saattaa olla kiinnostusta siirtää joitakin toimintoja Suomen rajojen ulkopuolelle, ja näitä mahdollisuuksia jo pohditaan yrityksissä. Tällöin luonnollisesti työtilaisuudet Suomessa vähentyisivät, samoin verokertymä Suomessa tehtävästä työstä.

Lisäksi **mainonta ja markkinointi** julkista rahoitusta saavissa yrityksissä tulisi kieltää tai ainakin rajoittaa lukuun ottamatta sitä yhteisillä alustoilla tarjottavaa faktapohjaista informaatiota, joka auttaa asiakkaita valitsemaan palveluja käytettävissä olevan osaamisprofiilin ja laadun pohjalta.

Yrityksillä tulisi myös olla velvoite mm. osallistua kaikkien sote-henkilöstöryhmien kouluttamiseen ja työharjoittelupaikkojen järjestämiseen toisen asteen, ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen opiskelijoille.

Myös mahdollisten komplikaatioiden ja hoitovirheiden seuraamukset ja kustannukset tulee miettiä ja säätää uudelta pohjalta uudessa yhtiömuotoisessa sote-toimintaympäristössä. Tämä aiheuttaisi tarvetta vastuuvakuutuksien laajentamiseen toimialalla.

Yhtiömuotoiset palveluntuottajat jäävät demokraattisen vaikuttamisen ja asukkaiden vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolelle.

Riitta Työläjäarvi/lk

1.6.2017

5(5)

Kansainvälisten yritysten osalta on syytä huomioida, että mikäli **CETA-sopimus** meillä ratifioidaan, sen pohjalta **Suomen valtiolle ja veronmaksajille saattaa syntyä korvausvelvoite**, mikäli kanadalaisen yrityksen tuotto-odotukset eivät täyty. Näin kävisi esimerkiksi, jos myöhemmin joitakin yhtiöiden toimintakriteereitä tai laatuvaatimuksia kiristettäisiin. Jo tästäkin syystä olisi tärkeitä, ettei valinnanvapausmallia käynnistetä kovalla kiireellä ja keskeneräisenä, jota myöhemmin joudutaan korjailemaan.

Vertailun vuoksi todettakoon vielä esimerkkinä toisen hyvinvointipalvelun, eli **koulutuspalvelujen puolelta perusopetuslain 7 §**: ”Opetusta ei saa järjestää taloudellisen voiton tavoittelemiseksi.” Kun pohdimme sote-verojalanjälkeä ja eri mahdollisuuksia sen säätelemiseen, lähtökohtaisesti oletuksena on liikevoiton saavuttaminen sote-yrityksissä. Tätä suomalainen lainsäätäjä ei ole halunnut perusopetuspalveluissa.

Lisätietoja: sosiaali- ja terveystieteiden asiantuntija Riitta Työläjäarvi,
riitta.tyolajarvi@sttk.fi, puh. 040 827 2988